

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Формування ігрової діяльності у дітей дошкільного віку
з інтелектуальним порушенням засобами сюжетно-рольових ігор

Виконала студентка групи СОМ-2(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта

Антонова Марія Олександрівна

Керівник: Турубарова А. В.

Рецензент: Бочелюк В. Й.

Нормоконтроль _____ Ю. С. Дерев'янку

Запоріжжя

2020 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 54 с., 12 табл., 16 рис., 60 джерел, 4 додатки.

Об'єкт дослідження: ігрова діяльність дітей дошкільного віку з інтелектуальним порушенням.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати програму з формування ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальним порушенням засобами сюжетно-рольових ігор.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз наукової літератури, узагальнення та систематизація; емпіричні: спостереження, експеримент; психокорекційні методи; математико-статистичні.

Гра – це особлива форма засвоєння дитиною навколишньої дійсності шляхом моделювання та інтерпретації взаємодії між людьми.

Завдяки грі в дитини формується здатність виявляти свої особливості, визначати як вони сприймаються іншими і з'являється потреба побудувати свою поведінку з урахуванням можливої реакції об'єктів діяльності. Спостереження за грою дає можливість визначити, як складаються взаємини з однолітками: радіють діти спільній грі чи ні, приймає партнер ініціативу свого товариша, які конкретно емоції при цьому відчуває дитина. Особливого значення керування грою набуває тоді, коли освітній процес відбувається з дошкільниками, які мають порушення інтелекту.

ГРА, ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ПОРУШЕННЯ, ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, ІГРОВА СИТУАЦІЯ.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Знаходження ефективних шляхів та прийомів формування ігрової діяльності для інтелектуального розвитку дошкільників із порушенням інтелекту на сьогодні є актуальною проблемою для науковців, педагогів, психологів та вихователів дошкільних закладів освіти. Адже для розвитку дитини дошкільного віку великого значення набуває гра. У вихованні дитини з інтелектуальним порушенням акцент робиться на задоволення фізіологічних потреб – їжа, одяг тощо, а для розвитку інтелектуальних здібностей приділяється недостатньо уваги. В умовах спеціального закладу дошкільної освіти однозначно визначається, що використання гри, ігрових ситуацій є продуктивним засобом всебічного розвитку дитини.

Відомі класики спеціальної педагогіки та психології Л. Виготський, О. Гаврилушкіна, О. Катаєва, Н. Соколова, О. Стребелева, Т. Ульянова та інші високо оцінювали використання ігрової діяльності у вихованні та навчанні дітей з інтелектуальним порушенням. Гру вони відносили до найбільш точних показників прояву дитячих здібностей, пізнавальних можливостей, відзначаючи не тільки навчальну, а й у більшій мірі корекційно-розвиткову її функцію.

У роботах зарубіжних вчених (Б. Бейкер Брюс, Л. Бейкер, Алан Дж. Брайтман та ін.) розкриті дані, що стосуються специфіки гри дітей з інтелектуальним порушенням.

Також українські вчені (Г. Блеч, О. Гаврилов, Ю. Галецька, І. Гладченко, А. Куренкова, Н. Седова, О. Сойко, С. Трикоз, О. Хохліна та ін.) наголошують на великому значенні виникнення самостійної гри для корекції та компенсації порушення, а також вказують на необхідність використання гри як засобу корекції. Але на сьогодні не повною мірою досліджено особливості формування ігрової діяльності дошкільників із порушенням

інтелекту. Отже, все вищезазначене і обумовило вибір теми магістерської роботи в такій редакції «Формування ігрової діяльності у дітей дошкільного віку з інтелектуальним порушенням засобами сюжетно-рольових ігор».

Об'єкт дослідження: ігрова діяльність дітей дошкільного віку з інтелектуальним порушенням.

Предмет дослідження: програма з формування ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальним порушенням засобами сюжетно-рольових ігор.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати програму з формування ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальним порушенням засобами сюжетно-рольових ігор.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми формування ігрової діяльності дітей з порушенням інтелекту в психолого-педагогічній науці.
2. Розкрити передумови формування ігрових дій у дошкільників із інтелектуальним порушенням.
3. Виявити рівні сформованості ігрових дій у дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальним порушенням.
4. Розробити програму з формування ігрової діяльності дітей дошкільного віку з інтелектуальним порушенням засобами сюжетно-рольових ігор.

У дослідженні були використані наступні методи дослідження:

- теоретичні: аналіз наукової літератури, узагальнення та систематизація;
- емпіричні: спостереження, анкетування (карта обстеження дітей з проблемами в розвитку (за Н. Верещагіною), діагностичні методи (методика І. Гладченко); експеримент, корекційні методи.
- математико-статистичні: методи обробки і аналізу результатів дослідження.

Методологічне підґрунтя дослідження:

- дослідження гри, як найважливіша форма соціалізації дитини, через яку дитина долучається до світу культури в цілому і до людських відносин (Р. Айсіріна, Л. Виготський, О. Гаврилов, Д. Ельконін);
- значимість гри для психічного розвитку дитини (Л. Ельконінова, Н. Литвин, В. Мухіна, О. Сойко);
- гра, як корекційно-розвиткова функція (О. Гаврилушкіна, І. Гладченко, Л. Катаєва).

Теоретичне значення роботи у розкритті проблеми формування ігрової діяльності дітей з порушенням інтелекту в сучасній психолого-педагогічній науці, виділенні передумов формування ігрових дій у дошкільників із інтелектуальним порушенням.

Практична значущість дослідження полягає у розробці програми з формування ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальним порушенням засобами сюжетно-рольових ігор. Експериментальний матеріал може бути використаний вихователями, асистентами вихователів, психологами у практиці роботи закладів дошкільної освіти в організації індивідуальної та групової роботи з дітьми з інтелектуальним порушенням.

База дослідження: Комунальний дошкільний навчальний заклад № 27 «Ромашка», м. Нікополь, Дніпропетровська обл.

Апробація результатів дослідження відбулася на:

- Міжнародній науково-практичній конференції «Досвід і проблеми організації соціальної та життєвої практики учнів і студентів на засадах компетентнісного підходу до освіти», м. Запоріжжя, Україна, 12–13 жовтня 2019 року;
- XXVII Міжнародній науковій конференції студентів і молодих учених «Наука і вища освіта». Запоріжжя, Україна, 14 листопада 2019 року;
- у збірнику наукових праць студентів Хортицької національної академії № 1, м. Запоріжжя, Україна, 2020 рік.

Структура та обсяг магістерської роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (60 найменувань). Містить 12 таблиць, 16 рисунків, 4 додатки, загальний обсяг роботи – 87 сторінок, із них основного тексту – 54 сторінки.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової літератури та проведене експериментальне дослідження дозволили сформулювати наступні висновки.

Більшість вчених (О.Гаврилов, О. Гаврилушкіна, Л. Катаєва та ін.) вважають, що при організації навчання гри дітей з інтелектуальним порушенням необхідно враховувати важливу закономірність їхнього психічного розвитку – спонтанність утворення психічних процесів. Провідні українські вчені в галузі спеціальної освіти (В. Синьов, В. Тарасун, І. Гладченко та ін.) наголошують на важливості поєднання гри з навчальною діяльністю.

Ігри створюють основу для пізнання навколишнього світу та набуття соціального досвіду, завдяки якому знаходить своє місце в суспільстві. Однак дітям з порушенням інтелекту дуже важко засвоїти соціальний досвід. Тож, важливість формування ігрової діяльності засобом сюжетно-рольової гри не викликає сумніву і потребує проведення дослідження у цьому напрямі та впровадження їх на практиці.

1. Основними передумовами формування ігрових дій у дошкільників із інтелектуальним порушенням є:

- наявність ігрового матеріалу;
- наявність дидактичного матеріалу;
- ознайомлення дітей з довкіллям;
- оволодіння дітьми комунікативними навичками;
- розвиток мислення, пам'яті, уваги, уяви, мовлення, емоційно-вольової сфери;
- розвиток інтересу до іграшок, предметно-ігровим діям та виховання вміння грати з однолітками.

2. Результати констатувального етапу дослідження показали, що у експериментальній групі, 72% випробуваних мали рівень сформованості ігрових дій який знаходиться в зоні найближчого розвитку, 28% дітей, які мали рівень нижче зони найближчого розвитку. В контрольній групі, 86% випробуваних мали рівень сформованості ігрових дій який знаходиться в зоні найближчого розвитку, 14% – нижче зони найближчого розвитку. В цілому ігрова діяльність дітей з інтелектуальним порушенням має свої особливості: у дітей відсутній задум гри, вони маніпулюють іграшками, не проявляючи до них інтересу, не вміють відтворювати нескладну знайому життєву ситуацію, тому їхня ігрова діяльність самостійно не формується.

3. Після впровадження програми були отримані такі результати рівнів сформованості ігрової діяльності у дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальним порушенням експериментальної групи: у 28% випробуваних рівень сформованості ігрових дій змістився на рівень який знаходиться в зоні найближчого розвитку, а 72% – наблизились до актуального рівня розвитку, який відповідає віку та порушенню дитини, яка може діяти в межах своїх можливостей. Дані про рівні сформованості ігрової діяльності у дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальним порушенням контрольної групи не змінились: у 86% випробуваних рівень сформованості ігрових дій так і залишився в зоні найближчого розвитку, а у 14% – нижче зони найближчого розвитку.

При систематичній роботі з дітьми, яка спрямована саме на навчання сюжетно-рольовій грі були досягнуті позитивні результати, а саме: у дітей з'явився інтерес до гри, вони почали відтворювати знайомі життєві ситуації, використовують іграшки-замінники в ігровій діяльності, тривалість гри зросла ближче до норми за програмою, діти почали об'єднуватись в групи, в ігровій ситуації використовують мовлення, тип мовлення збагатився емоційними проявами, а знайомі ігрові ситуації покращують настрій дітей.

Перспективи подальших розвідок полягають у тому, що отримані результати дослідження дають підстави для розробки індивідуальної програми, для кожної дитини з урахуванням характеру порушення гри та сформованих навичок володіння сюжетно-рольовими діями у старших дошкільників із інтелектуальним порушенням.